

Richterove sociálne podniky by mali mať len hodnotiví ľudia

28.02.2018, 17:52 | Katarína Ragáčová | © 2018 News and Media Holding

Sociálny podnik nemusí byť nevyhnutne len o tom, že pomôže zamestnať ťažko zamestnateľných ľudí, hovorí Peter Mészáros z nadácie Green Foundation.

V minulosti sa na Tomanovej sociálnych podnikoch priživilí viacerí podnikatelia. Nový zákon by mal takýmto špekulantom predísť, hovorí Peter Mészáros z nadácie Green Foundation, ktorý pomáhal aj pri tvorbe nového návrhu zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

Už onedlho by mal byť účinný nový zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. Európska únia dlhodobo podporuje zavedenie sociálnej ekonomiky v členských krajinách. Načo potrebujeme sociálnu ekonomiku a zvlášť sociálny podnik?

Sociálna ekonomika je už dlhé roky etablovaná v USA aj v Západnej Európe a sociálny podnik je jedným z jej významných aktérov. Hoci vznikol dojem, že sociálny podnik už bol aj u nás legislatívne podchytený, nie je to pravda. U nás sa objavil len pracovne integračný sociálny podnik tranzitného typu ako nástroj podpory zamestnávania znevýhodnených osôb a ich následného umiestnenia na otvorený trh práce. Vlastne pracovne integračný podnik sa v súvislosti so sociálnym podnikaním zmieňuje najčastejšie a to práve v kontexte riešenia otázok zamestnanosti. Aj preto sú sociálne podniky častokrát v gescii ministerstiev práce a sociálnych vecí. Ale sociálne podnikanie je ďaleko širší koncept.

Ak teda sociálne podnikanie nie je len o integrácii nezamestnaných na trh práce, o čom ešte je?

Sociálne podnikanie môže riešiť akékoľvek spoločenské otázky a výzvy, pri ktorých je nachádzanie riešení v našom spoločnom záujme. Zasahuje aj do oblasti bývania, môže zasahovať do otázok v oblasti ochrany životného prostredia, vzdelávania, rozvoja telovýchovy a športu. Sociálne podnikanie je primárne postavené na tom, že využíva

podnikanie ako nástroj na riešenie vybraného spoločenského problému. Svojho času sme sa snažili nájsť aj vhodnejší názov ako sociálny podnik. Istý čas sme používali názov spoločensky prospešný podnik, teda podnik, ktorý primárne sleduje spoločensky prospešné ciele. Ale potom sme sa vrátili k názvu sociálny podnik, lebo je naozaj veľmi zaužívaný, hoci u nás môže navodzovať dojem sociálnej pomoci spojenej s chudobou či vylúčením.

Takže sociálnu ekonomiku nemáme chápať primárne ako pomoc sociálne znevýhodneným?

Práve naopak, sociálna ekonomika pomenúva určité prostredie, ktoré sa vyznačuje množstvom rozdielnych aktivít. Majú len ten spoločný cieľ, že primárne nesledujú zisk, ale spoločenský prospech. Do sociálnej ekonomiky patria stovky neziskových organizácií, ktoré riešia spoločenské výzvy a medzi nimi sú i také, ktoré vedia dosahovať svoje ciele spôsobom ekonomickej alebo dokonca podnikateľskej činnosti. Je to udržateľnejšie, lebo majú vlastné príjmy a nie sú tak plne závislé od dotácií či grantov. Takže už tu teraz máme množstvo organizácií, ktoré využívajú atribúty sociálneho podnikania. A teraz prichádza zákon, ktorý má toto prostredie upravovať.

Ale týmto zákonom vytvoríme skupinu ďalších podnikov, ktoré budú niest' názov sociálny podnik.

Áno. Budú niest' názov registrovaný sociálny podnik, lebo budú podnikat' na základe atribútov sociálneho podnikania, ktoré sú pomenované v zákone. Ale nie každý sociálny podnik musí mať ambíciu sa registrovať, pokiaľ nebude mať záujem využívať pomoc a podporu, ktorú zákon ponúka. Samozrejme, ak bude chcieť byť registrovaný a využívať istú podporu štátu, tak okrem toho, že bude sledovať pozitívny sociálny vplyv podnikateľskou činnosťou, musí spĺňať ďalšie podmienky, napríklad minimálne 50 percent zisku bude musieť reinvestovať na riešenie spoločenského problému alebo mať participatívnu formu riadenia, ktorá dovoľí spolurozhodovať o napĺňaní jeho cieľov zamestnancom, zákazníkmi či iným osobám, ktoré sú zainteresované na riešení vybraného problému.

A práve tieto povinnosti sú kritizované. Napríklad starosta Spišského Hrhova Vladimír Ledecký, ktorý vedie jeden z najúspešnejších sociálnych obecných podnikov, hovorí, že participatívna správa – kedy by sa na rozhodovaní, kam bude podnik smerovať, kam investuje peniaze, mali podieľať radoví zamestnanci, v čom vidí problém, keďže nemusia mať na to dostatočné vzdelanie. Môže nastať obava, že do určitej miery to bude sťažovať výkon práce práve v pracovne integračných podnikoch. Ale pravda je taká, že sa zamestnancov treba pýtať na ich názor, lebo to celé robíme pre nich. Okrem toho tá participatívna správa nie je zameraná len na účasť zamestnancov, ale aj na účasť iných skupín a osôb, kam patria aj obyvatelia obce, zákazníci, zástupcovia akademickej obce. Ak primárne riešime spoločenský problém, aj keď spôsobom podnikateľskej činnosti, je dobré brať do úvahy názory viacerých aktérov.

Ale jedna vec je poradiť sa a druhá vec je, nakoľko je táto rada záväzná pre podnikateľa.

V poradnom výbore je nižšia miera záväznosti, pri demokratickej správe je to už o spolurozhodovaní.

A práve toho spolurozhodovania sa ľudia z praxe dost' obávajú.

Ale sociálny podnik má v zákone na výber, na čo všetko podnikateľ pristúpi.

Ale tu do rozhodovania zase vstupuje otázka, či je schopný vzdať sa určitého balíka dotácií. Peniaze od štátu sú totiž priamo úmerné tomu, koľko kritérií, ktoré stanovuje zákon, splní.

Ak niekto nechce demokratickú správu, môže si zvoliť kombináciu poradného výboru so stopercentným reinvestovaním zisku.

Napríklad opozícia sa obáva aj toho, že zákon, podľa ktorého by mali vznikáť, je príliš komplikovaný. Myslíte si, že bude vznikáť väčší počet sociálnych podnikov?

Pre ministerstvo práce je najdôležitejší rozmer zamestnanosti a pre nich je dôležité, aby vznikali podniky pracovne integračné s možnosťou umiestniť znevýhodnených a zraniteľných ľudí na otvorený trh práce. A budú vytvárať podmienky, aby ľudia chceli takto podnikáť. Keď sa bude tento zákon – správnym zodpovedným spôsobom uvádzať do života – tak si viem predstaviť, že tento model môže inšpirovať viacerých podnikateľov k tomu, aby začali. Lebo budú vedieť, že napĺňanie ich náročného cieľa pre ktorý sa odhodlali im pomôže štát dofinancovať. Ale musia to byť hodnotoví podnikatelia. Nemôže to pritiahnúť ľudí, ktorých podnikanie je postavené primárne na tvorbe zisku. Takže nepredpokladám, že by začali sociálne podniky vznikáť ako huby po daždi.

Nechystajú sa školenia, aby vôbec ľudia pochopili zámer zákona?

Je pripravovaný národný projekt, ktorého úlohou bude uviesť tento zákon do života. Ide práve o projekt pre podporu sociálnej ekonomiky, aby pomohol vysvetliť zákon, vyškoliť pracovníkov regionálnych poradenských centier, ktorí budú vedieť povedať ako zaregistrovať sociálny podnik, ako by mal fungovať, aké formy pomoci sú možné a za akých podmienok.

Čiže to čo opozícia a verejnosť vyčíta zákonu, že je strašne komplikovaný, by mal odbúrať tento národný projekt?

Áno, lebo ten zákon je na to, aby nastavil prostredie, aby niečo umožnil. Ale potom ten rozmer vysvetľovania a interpretácie bude spočívať v dobre pripravených príručkách. Zákon reguluje prostredie, ktoré je veľmi odlišné od toho, čo poznáme a toto prostredie bolo v minulosti zneužitá, takže preto sa aj vo veľkej miere venuje rôznym spôsobom zamedzeniu zneužívania. Bude tiež rozhodujúce, ako bude uvádzaný do života, či toto uvádzanie bude monitorované, aká naň bude odozva a či sa budú sledovať dáta - či vznikajú podniky, ak nevznikajú, aké sú tam bariéry. A potom musí byť ministerstvo pripravené na to, aby promptne reagovalo a prípadne zákon doladzovalo.

A do akej miery môžu sociálne podniky naozaj spôsobiť pokles nezamestnanosti znevýhodnených skupín?

Počkal by som si na prvý rok, dva, tri ako sa to bude správať. Určite ale musíme byť schopní to prostredie merať a mať k dispozícii dobre nastavenú metodológiu.

Jedným z problémov ministerstva práce je, že nesleduje ako sa darí jeho reformným nástrojom.

To je už o angažovanosti a kontinuite. Je možné, že ministerstvo vytvorí iniciatívu, kde ľudia, ktorí sa podieľali na tvorbe zákona – ľudia z neziskového sektora, akademickej pôdy, budú môcť zostať a sledovať, ako sa zákonu darí. Musia tam však byť aj ľudia z oblasti výskumu, štatistiky. Ale to je otázka múdreho rozhodnutia a aj financovania, lebo každá práca niečo stojí.

Spomínali ste, že osobne máte alternatívu sociálneho podnikania. O čo ide?

Podnikáme v oblasti predaja senzorických pomôcok. Budujeme multisenzorické miestnosti, ktoré slúžia ľuďom so špeciálnymi potrebami, osobám s ťažkým či viacnásobným postihnutím. Tieto miestnosti umožňujú relaxáciu a prácu so zmyslami, aktiváciu alebo upokojenie zmyslov.

Prečo máme práve toto podnikanie vnímať ako sociálne podnikanie?

Sledujeme primárne spoločensky prospešný cieľ. A ten je, aby každé zariadenie, ktorému to umožní kvalitnejšiu starostlivosť o svojich klientov, malo k dispozícii multisenzorickú miestnosť a k tomu dostatočné znalosti k vybraným metódam práce. V prvom rade tak sledujeme pozitívny sociálny vplyv. Na konci roka, ak vykážeme zisk, časť z neho dáme opätovne na podporu našich cieľov. Podľa atribútov nového zákona by to muselo byť minimálne 50 percent, plus by sme museli vytvoriť poradný výbor, ktorý dnes nemáme.

Je pre vás lákavé zaregistrovať sa ako sociálny podnik?

Mohol by som sa registrovať ako sociálny podnik. Otázka je, či by som o to mal záujem. Ale trh, na ktorom pôsobíme, je veľmi nepredvídateľný, pretože našimi zákazníkmi sú domovy sociálnych služieb, školy a školské zariadenia, domovy seniorov a podobne - majú veľmi nízku kúpnu silu a sú napojení a do veľkej miery závislí od verejných rozpočtov. Nám sa za tých niekoľko rokov podarilo dostať na úroveň, kedy naše výnosy pokrývajú náklady. Teraz preto nie som závislý na tom, aby som čerpal kompenzačnú formu pomoci. Ale mohol by som mať záujem o investičnú podporu, lebo je možné, že nebudeme mať také zisky, aby sme mali na investície. A tiež pre mňa môže byť zaujímavé, keď sa rozhodnem 50 percent zisku vrátiť spoločnosti, že by nemuseli byť ponížené o daň z príjmu, lebo aj takúto výhodu (vlastne pre spoločnosť, nie pre mňa) zákon o sociálnych podnikoch dáva. A navyše je tu zaujímavá možnosť získať 10-percentnú sadzbu DPH. Ale samozrejme na to by som musel splniť ďalšiu podmienku - socializovať sto percent zisku. Týmto spôsobom by som však svojim zákazníkom mohol výraznejšie znížiť cenu pomôcok, ktoré im dodávame.

Myslíte si, že by podniky, ktoré už dnes existujú a fungujú na princípoch sociálnej ekonomiky, mohlo zaujímať, aby sa registrovali?

Pokiaľ to myslia vážne s riešením spoločenského problému a chcú doň investovať, tak by nová právna úprava rozhodne nemala zostať mimo ich pozornosti.

Nemôže však nastať situácia, že keď bude pre podnik výhodné byť registrovaný a čerpať dotáciu, bude v zozname a keď to preňho prestane byť výhodné, tak sa odregistruje, aby nemusel zisk reinvestovať?

Áno, môže sa to stať. To však bude aj otázka nastavenia schém podpory. Napríklad ako dlho po tom, ako bude čerpať investičnú pomoc, bude musieť vykonávať činnosť ako registrovaný podnik, prípadne za akých okolností bude musieť takúto pomoc vrátiť. Inak by to bolo veľmi jednoduché. Ale dúfam, že sa podarí uchrániť toto prostredie od rôznych špekulantov, lebo potom nebude slúžiť ani tým, ktorým by slúžiť mal.

Peter Mészáros (45) - Podieľa sa na realizácii projektov, ktoré ponúkajú inovatívne riešenia sociálnych a spoločenských problémov. V treťom sektore pracuje viac ako 10 rokov. Je expertom v Programe sociálnych inovácií v nadácii Green Foundation, vedie občianske združenie a rovnomennú firmu 3lobit, ktorá využíva atribúty sociálneho podnikania. Je reprezentantom Ashoka pre Slovenskú republiku, angažuje sa v oblasti poradenstva a tvorby verejných politík, či schém podpory v oblasti sociálnych inovácií.